

Pahuus ja väkivallan käsittelemisen ongelma Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien jälkeen

Atte Oksanen: YTT, FM, dosentti, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto

Johanna Nurmi: VTM, tutkija, Sosiaalitieteiden laitos, Turun yliopisto

Pekka Räsänen: VTT, professori, Sosiaalitieteiden laitos, Turun yliopisto

atte.oksanen@uta.fi; johnurm@utu.fi; pekka.rasanen@utu.fi

Janus vol. 19 (2) 2011, 104–121

 Janus

Tiivistelmä

Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat järkyttivät suomalaisia vuonna 2007 ja 2008. Koulusurmat olivat traagisia tapahtumia Jokelan ja Kauhajoen paikallisyhteisöille. Mediaspektaakkelinä ne koskettivat ihmisiä ympäri Suomen. Artikkelissa tarkastellaan koulusurmia selittämättömänä pahuutena. Teoreettinen viitekehys rakentuu pahuutta käsittelevän sosiaalitieteellisen kirjallisuuden varaan. Aineisto kartoittaa kansallisia ja paikallisia reaktioita koulusurmiin. Media-aineisto käsittää kaikki koulusurmia käsittelevät artikkelit, jotka on julkaistu Helsingin Sanomissa Jokelan koulusurmien ja Kauhajoen koulusurmien jälkeisinä kuukausina (n=390). Haastatteluaiaineisto koostuu asiantuntijahaastattelusta (n=11). Selittämätön pahuus liitettiin koulusurmiin Helsingin Sanomien uutisissa. Paikallisyhteisöille koulusurmat olivat poikkeuksellisen vaikeita käsitellä. Surmat herättivät paitsi syyllisyyttä ja syiden etsintää (Jokela) myös yritystä torjua ja olla puhumatta vaikeasti käsiteltävästä asiasta (Kauhajoki).

Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat järkyttivät suomalaisia vuonna 2007 ja 2008. Vaikka Suomen ensimmäinen kouluampumistapaus sattui jo vuonna 1988 Raumalla, kun 14-vuotias poika ampui kuoliaaksi kaksi luokkatoveriaan, Jokelan ja Kauhajoen tragediat näyttivät tuoneen uudenlaisen ilmiön Suomeen. Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat näyttivät tuoneen kokonaan uudenlaisen ilmiön Suomeen. Koulusurmat tunnettiin pitkään yhdysvaltalaisena ilmiönä, jossa opiskelija menee omaan oppilaitokseensa tappamaan useampia henkilöitä (esim. Newman ym. 2004). Yhdysvalloissa 1990-luvun koulusurmat voimistivat samaan aikaan vellonutta julkista keskustelua kriisiin ajautuneesta nuorisosta. Valkoisten nuorten miesten ammuskelu kouluissa sai runsaasti tilaa otsikoissa ja loi pelon kulttuuria (Burns & Crawford 1999; Thompkins 2000). Koulusurmia kuvattiin jopa epidemian kaltaiseksi ilmiöksi (Acland 1995).¹

Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat olivat Keskusrikospoliisin esitutkintapöytäkirjojen (2008; 2009) mukaan tarkasti harkittuja. Molemmat tekijät olivat olleet pitkään kiinnostuneita paitsi kansainvälisistä koulusurmista myös erilaisista terrori-iskuista. Kansainvälisten koulusurmaajien tapaan suomalaiset koulusurmaajat viittasivat aiempiin koulusurmiin ja teoissa oli mukana monia niistä kopioituja piirteitä. Surmaajat käyttivät myös taitavasti hyväkseen mediaa provosoidakseen tekojensa vaikutuksia. (Kiilakoski & Oksanen 2011a; 2011b.) Molemmat brändäsivät eli leimasivat tietoisesti itsensä kapinalliseksi poikkeusyksilöiksi ja rakensivat identiteettinsä sen varaan, mikä ymmärretään pahuudeksi maallistuneessa yhteiskunnassa. Surmaajat ilmaisivat vihansa ihmisiä ja yhteiskuntaa kohtaan. He halusivat tappaa mahdollisimman monia ihmisiä ja hyökkäsivät yhteen oman arkielämänsä keskeiseen näyttämöön eli kouluun.

Koulusurmia on ollut vaikea ymmärtää, eikä mikään yksittäinen psykologinen, sosiaalinen tai kulttuurinen syy riitä selittämään niitä (Lindström ym. 2010). Koulusurmat ovat herättäneet Suomessa aiheestakin huolta, mutta myös hulttomuutta puuttua vaikealta tuntuvaan asiaan. Päättäjät ja paikalliset asukkaat tulkitsivat etenkin Jokelan tapahtumat pitkälti yksittäiseksi tragediaksi, jota ei olisi voitu estää (Oksanen & Räsänen 2008). Koulusurmien syiksi on esitetty erilaisissa asiantuntijapuheenvuoroissa muun muassa ampuma-aseiden helppoa saatavuutta, mielenterveys- ja kouluterveydenhuollon puutteellisia resursseja, Internetin vaikutusta sekä perinteisen yhteisöllisyyden heikentymistä (ks. esim. Hoikkala & Suurpää 2007; 2009). Selityksiä on etsitty kuumeisesti etenkin mediassa. Tällainen itsetutkiskelu on seurannut koulusurmia myös Yhdysvalloissa (Newman ym. 2004, 14).

Tarkastelemme artikkelissa, kuinka koulusurmia käsiteltiin mediassa ja paikallisyhteisössä. Analyysi keskittyy koulusurmiin liitettyyn selittämättömään pahuuteen. Artikkelin on poikkitieteellinen ja edustaa sosiaalitieteellistä lähestymistapaa vaikeiden kriisien ja väkivaltaisten tapahtumien käsittelyyn. Lähtökohtana ovat dramaattisten tapahtumien aiheuttamat muutokset paikallisyhteisöjen arjessa ja keinot, joilla yhteisöt yrittävät selvitä kohtaamistaan kriiseistä. Emme keskity ainoastaan koulusurmien välittömiin uhreihin, kuten psykologisessa kriiseissä koskevassa tutkimuksessa, vaan laajemmin paikallisyhteisöihin ja suomalaiseen yhteiskuntaan. Paikallisyhteisöt reagoivat kriiseihin ja prosessoivat niitä aktiivisesti (ks. esim. Hawdon ym. 2010; Ryan & Hawdon 2008; Räsänen ym. 2008).

Artikkelin empiirinen aineisto kartoittaa kansallisia ja paikallisia reaktioita koulusurmiin. Kansallisilla reaktioilla viittaamme merkittävien toimijoiden yhteiskunnallisiin tapoihin reagoida kriiseihin. Tarkastelemme aihetta media-analyysin avulla. Nykymuotoisessa mediakeskeisessä elämäntavassa uutisoinnilla on keskeinen rooli

todellisuuskokemusten muodostamisessa. Media-aineistomme käsittää Helsingin Sanomissa aiheesta Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien jälkeen kirjoitetut tekstit (n=639). Täydennämme lehtiaineiston tarkastelua Jokelan ja Kauhajoen paikallisyhteisöissä toteutetuilla asiantuntija-haastatteluilla (n=11). Olemme haastatelleet kriisityön asiantuntijoita, jotka olivat aktiivisesti mukana paikallisyhteisöjen kriisityössä.

Kysymme, kuinka koulusurmat ja niihin liitetty pahuus prosessoitiin Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien jälkeen. Tarkoituksemme on käsitellä, kuinka koulusurmat liitettiin pahuuteen tekojen mediakuvausissa. Artikkelin paikallisyhteisöjä koskevassa osuudessa tarkastellaan, kuinka kriisiä käsiteltiin Jokelan ja Kauhajoen paikallisyhteisöissä ja kuinka pahuuden tematiikkaa kietoutuu osaksi asiantuntijoiden kuvauksia tragedioiden prosessoinnista.

Ennen Jokelan ja Kauhajoen tragedioihin siirtymistä käsittelemme kuitenkin ensin pahuutta sosiaalitieteellisenä käsitteenä. Ihmisen julmuutta on pohdittu paljon viimeisten vuosikymmenten aikana. Lähes synonyymeiksi mielletäviä pahan ja pahuuden käsitteitä on käytetty esimerkiksi fyysisen ja seksuaalisen väkivallan tarkastelussa. Pahuudesta on tullut tärkeä aikalaiskäsite, jolla on merkitystä esimerkiksi auttamisalojen käytäntöihin; tarvitsemme ymmärrystä myös täysin mielivaltaisista ja järjettömistä inhimillisen toiminnan muodoista (Laitinen & Hurtig 2002). Pahoihin tekoihin ja julmuuteen liittyvä selittämättömyys paitsi kammokuttaa myös kiehtoo ihmisiä. Koulusurmissakin shokeeraava puoli liittyy juuri tällaiseen selittämättömyyteen.

Pahuus sosiaalitieteellisenä käsitteenä

Pahuus on vahvasti latautunut käsite ja pitää sisällään konnotaatioita niin uskontoon kuin etiikkaan. Vaikka pahuutta on hyvin vaikea määritellä, siitä voidaan erotella sosiaalipsykologi Roy F.

Baumeisterin (1997, 5) mukaan ainakin kaksi puolta. Ensinnäkin pahuus liittyy usein väkivaltaan ja toisten satuttamiseen. Toinen pahuuden puoli liittyy kaoottiseen toiseuteen ja järjestyneen maailman uhmaamiseen. Klassinen fiktiivinen esimerkki pahuudesta on Lusiferin väkivaltainen ja korskea uhma taivaallista harmoniaa vastaan John Miltonin eepissä runoelmassa *Kadotettu paratiisi* (1667/1933). Lopulta langennut enkeli syöstään kaaokseen. *Kadotetussa paratiisissa* käy myös ilmi pahuuden viehäty: pahuutta symboloivan Lusiferin hahmo on huomattavasti moniulotteisempi ja kiinnostavampi kuin hyvää edustavien henkilöiden hahmot.

Vaikka pahuus on alun perin uskonnollinen käsite, sitä käytetään paljon myös modernissa maailmassa. Erilaiset sarja- ja massamurhaajat saavat valtavasti tilaa mediassa ja populaarikulttuurissa. (Seltzer 1998.) Tunnekylmät ja persoonallisuushäiriöiset psykopaatit lienevät kaikkein ilmevin esimerkki modernin maailman suosimista pahuuden kuvauksista (Lauerma 2009). Psykopaattisen pahan ohella uskontojen kontekstissa esiintynyt pahuus ei ole suinkaan muuttunut vieraaksi käsitteeksi. Lisäksi pahuutta käytetään hyväksi esimerkiksi politiikassa ja apuvälineenä yhteisön omien moraalisten rajojen määrittelyssä. Osa maailmanhistorian hirvittävimmistä julmuuksista on tehty taisteltaessa pahuutta vastaan.

Uskonnolliseksi mielletty pahuuden tai pahan käsite (engl. *evil*) ei ole aina viehättänyt sosiaalieteilijöitä. Pahuuden paluu sosiaalieteelliseksi käsitteeksi tapahtui vasta 1990-luvulla (Miller 1999, 176; Waller 2007, 10–11). Tunnekylmään väkivaltaan viittaava julmuuden (engl. *cruelty*) teema kiinnosti toki niin psykologeja, sosiologeja kuin filosofejakin toisen maailmansodan kauhun jälkeen. Varsinkin poliittisen teoreetikon Hannah Arendtin (1963/2006) teesiä pahuuden banaaliudesta, toisin sanoen pahaan liittyvästä ajattelumattomuudesta, pohdittiin eri tieteissä, vaikkei pahuudesta puhuttukaan. Arendtin keskeinen

huomio oli se, että juutalaisten joukkotuhoo eivät suinkaan aiheuttaneet psykopaattiset hirviöt vaan byrokraatit, jotka olivat jopa kammottavassa määrin normaaleja. Juutalaisten kansanmurha ja niin sanottujen tavallisten saksalaisten sitoutuminen natsipuolueen päätöksiin on ollut keskusteltu ja kiistelty aihe (Alford 1997; Baumeister 1997; Gaylin 2003; Waller 2007).

Huomio pahuuden banaaliudesta on kiinnostanut tutkijoita vuosikymmeniä. Klassisissa sosiaalipsykologisissa kokeissa selvitettiin, miten tavalliset ihmiset kykenevät käyttäytymään julmasti. Esimerkiksi sosiaalipsykologi Stanley Milgramin 1960-luvun tottelevaisuuskokeissa tuotiin esiin, kuinka osa koehenkilöistä oli valmis antamaan jopa kuolettavia sähköiskuja kokeenjohtajan palkkaamalle näyttelijälle (Milgram 1974). Sosiaalipsykologi Philip Zimbardon vuonna 1971 johtamassa Stanfordin vankilakokeessa selvitettiin, mitä tapahtuu, kun kokeeseen osallistuneet miesopiskelijat jaetaan vankeihin ja vartijoihin. Todellisia vankilaoloja jäljittelevän kokeen piti kestää kaksi viikkoa, mutta se jouduttiin lopettamaan jo viidessä päivässä. Persoonallisuudeltaan täysin normaaliksi todetut ihmiset olivat alkaneet käyttää vartijan oikeuksiaan väärin. Vankeja nöyryytettiin ja heidän ihmisarvonsa pyrittiin riistämään. Rooli oli ottanut vallan. Äärimmäisessä tilanteessa yksilölliset piirteet menettivät merkityksensä. (Zimbardo 2008.)

Kokeiden opetus oli vähintäänkin se, että tavalliset ihmiset saattavat pahimmillaan sortua väkivaltaan. Tilannetekijät ovat vahvoja ihmisikäytymisen selittäjiä. Toisin sanoen kokeet tukivat Arendtin käsitystä pahuuden banaaliudesta. Samalla on kuitenkin muistettava, että osa Milgramin kokeisiin osallistuneista ei ollut valmis antamaan sähköiskuja eikä tehtävä ollut mieluinen niillekään, jotka iskuja antoivat. Myös Zimbardon kokeessa osa vartijoista toimi inhimillisemmin kuin toiset. Yksilöllisiä piirteitä ei tulekaan täysin unohtaa, kuten ei myöskään sitä, että laboratorioskokeiden ympäristö luo osallis-

tujille helposti illuusion tarkasti ohjatusta ja vastuullisesti valvotusta tilanteesta. (Alford 1997, 142; Waller 2007, 111–113, 125–127.) Erilaiset sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat keskeisesti siihen, saavatko edes väkivaltaan alttiit yksilöt vahvistusta teoilleen (Gaylin 2003). Väkivalta ja julmuus syntyvät psykologisten piirteiden, sosiaalisen kontekstin ja kulttuuristen tekijöiden vuorovaikutuksessa.

Klassiset sosiaalipsykologiset kokeet ovat edelleen ajankohtaisia. Viime vuosina esimerkiksi vankien kohtelu Irakissa ja Quantanamossa on herättänyt voimakasta keskustelua. Zimbardo käsittelee *The Lucifer Effect* -teoksessaan (2008) laajasti vanhaa vankilakoettaan suhteessa Abu Ghraibin vankilassa tapahtuneeseen järjestelmälliseen ja nöyryyttävään kidutukseen, joka paljastui vuonna 2004. Zimbardo korostaa vahvasti situationaalisia merkityksiä ja kritisoi yksilöpsykologisia näkemyksiä, joissa vastuu tapahtumista siirtyy rivisotilaiden kannettavaksi. Yhdysvaltojen armeija itsessään oli ylintä johtoa myöten keskeinen osa ongelmaa luodessaan vahvoja viholliskuvia ja riistäessään ihmisarvon toisilta ihmisiltä. Abu Ghraibin tapauksen paljastuessa armeijan edustaja totesi ensimmäiseksi, että tapaus on yksittäinen. Tämän jälkeen kidutussyötöksiä on ollut satoja, mutta vain harvat ovat johtaneet tuomioihin.

Useimpien nykyihmisten kosketus pahuuteen on mediavälitteistä. Mediakuvastot ovat täynnä sekä fiktiivisiä että faktuaalisia esimerkkejä pahuudesta: sarjamurhaajia, hirmuhallitsijoita ja omia lapsiaan vuosikymmeniä vankeina pitäneitä hirviöitä. Kyky ymmärtää pahuutta on silti rajoittunut. Vaikeasti ymmärrettävät asiat psykopatologisoidaan herkästi (Furedi 2004). Sen sijaan paljon vähemmän kiinnitetään huomiota psykososiaalisiin, sosiaalisiin ja kulttuuriin tekijöihin. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että yhteiskuntien julkinen sfääri on syvästi traumatisoitunut. Media pommittaa ihmisiä jatkuvasti erilaisilla uhilla, onnettomuuksilla ja psyykkisillä

ongelmilla, muttei tarjoa ongelmiin vastauksia tai ratkaisua. (Farrell 1998; Seltzer 1997; 1998.)

Psykoanalyttisesti orientoitunut filosofi C. Fred Alford (1997) korostaa, että pahuus on alkanut näyttäytyä nyky-yhteiskunnassa uudella tavalla. Paha ei enää kyetä sijoittamaan mihinkään symboliseen avaruuteen. Kulttuurintutkija Andrew Delbanco (1995, 124) puhuu kriisin tilasta samassa yhteydessä. Pahuus on jäänyt vääjäämättömäksi kokemukseksi, mutta sen kuvaamiseen ei ole enää minkäänlaista symbolista kieltä. Kun objektiiviset kriteerit oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta, katoavat, omasta itsestä ja omista tunteista tulee ainoa moraalinen mittari (Bellah ym. 1985, 76–77). Toisin sanoen individualistisessa kulttuurissa moraaliset kysymykset muuttuvat erityisen vaikeiksi. Selkeän moraalisen ja normatiivisen kehyksen puuttuminen ruokkii myös julmuuden arkipäiväistymistä. Ihmisten tekemät äärimmäisyydet ovat muuttuneet jopa arkisen latteiksi (Oksanen 2009). Myös pahuudelle saattaa käydä samoin. Kun ihmiset turtuvat julmuuteen, avautuu mahdollisuus entistä radikaalimmalle pahuudelle.

Pahuuden kuvauksiin liittyy usein erontekoa meidän ja muiden välillä. Pahuuden konstruktioita käytetään psykologisen torjunnan välineenä. Kun pahuutta ei voida nähdä itsessä tai omassa ryhmässä, se sijoitetaan ulkopuolelle muihin. Ranskalaisen kulttuurintutkijan ja teoreetikon René Girardin (1972/1990) mukaan ihmiset ovat pyrkineet kontrolloimaan väkivaltaa erilaisilla rituaaleilla. Yhteisö puhdistuu sisäisestä konfliktista ja väkivaltaisesta jännitteestä etsimällä ulkoisen syntipukin. Psykoanalyttisessa traditiossa tällaista prosessia kutsuttaisiin projektioksi. Väkivallan juuret ovat yleensä kyvyttömyydessä käsitellä tuskaa ja ahdistusta tuottavia tunteita (Alford 1997). Väkivalta purkautuu näin ulkopuolelle. Yhteisön oma pahuus ei löydä kanavaa, vaan se heijastuu haluna nähdä pahuutta muualla ja muissa ihmisryhmissä tai yksilöissä.

Koulusurmat poikkeuksellisena väkivaltana

Henkirikostilastojen valossa Suomi on väkivaltainen maa. Asukasta kohti Suomessa surmatahan kahdesta kolmeen kertaan niin paljon ihmisiä kuin missään muualla Länsi-Euroopassa (Savolainen ym. 2008). Suomalaiset miehet tekevät myös muita länsieurooppalaisia miehiä useammin itsemurhia, vaikka itsemurhien määrä on vähentynyt viimeisen 20 vuoden aikana. Syntäkillä kuolinsyytilastoilla ei näyttäisi kuitenkaan olevan vaikutusta suomalaisten kokemaan turvallisuuden tunteeseen. Muiden pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden tapaan Suomi on pärjännyt hyvin erilaisissa kansainvälisissä tutkimuksissa, joissa on selvitetty ihmisten muita ihmisiä kohtaan kokemaa luottamusta (Kääriäinen & Lehtonen 2006, 43–45). Myös rikoksen uhriksi joutumisen pelko ja turvattomuuden tunne julkisilla paikoilla ovat Suomessa alhaisimpia koko EU:ssa (van Dijk ym. 2005).

Tyypillisen suomalaisen henkirikoksen osapuolia ovat yleensä keski-ikäiset syrjäytyneet miehet. Sekä uhri että tekijä ovat 76 prosentissa tapauksia juovuksissa ja surmavälineenä käytetään yleisimmin veistä eikä esimerkiksi ampumaseita. Sen sijaan nuoret eivät tee Suomessa sen enempää henkirikoksia kuin muualla Länsi-Euroopassa. (Savolainen ym. 2008.) Tätä taustaa vasten on helpompi ymmärtää, miten suurta järkytystä koulusurmat ovat herättäneet Suomessa. Perinteiset henkirikokset tapahtuvat enimmäkseen yhteiskunnan laitamilta, mutta Jokelan ja Kauhajoen surmat toivat henkirikollisuuden keskelle suomalaisten arkitodellisuutta.

Ennen koulusurmia suomalaisia olivat järkyttäneet Hyvinkään paloittelusurma vuonna 1998, Eveliina Lappalaisen surma vuonna 2000 ja Martti ja Elise Heinin murhat vuonna 2001. Tapaukset herättivät keskustelua populaarikulttuurin yhteydestä väkivaltaan. Murhat olivat poikkeuksellisia ja tekijät nuoria tai nuoria aikuisia. Hyvinkään paloittelusurman yhteydessä

media nosti eksplisiittisesti esiin nuorten pahouden osana saatananpalvontaa (Hjelm 2005; Oksanen 2001). Tekijöiden *arvaamaton tavallisuus* nousi teemana esiin Heinojen murhien jälkeen. Murhaajat eivät tulleet yhteiskunnan laitamilta vaan melko normaalista keskiluokkaisesta taustasta. Teot herättivät moraalista huolta mediasa: mikä ajoi niin sanottujen hyvien espoolaisperheiden pojat tappamaan suunnitelmallisesti ja harkitusti. (Aitamurto 2005.)

Edellä mainitut murhat olivat kuitenkin vain alkusoittoa: syksyllä 2002 Myyrmannin ostoskeskuksessa räjähti nuoren miehen rakentama pommi. Räjähdyksessä kuoli seitsemän ja lähes 200 loukkaantui (Poijula 2004). Myyrmannin pommiräjähdyksessä ja koulusurmista on hyvin paljon yhteistä. Ne ovat terrori-iskun kaltaisia iskuja tekijöiden elämän kannalta keskeisiin paikkoihin. Silti iskujen mahdollisia poliittisia motiiveja ei otettu vakavasti. Välittömästi Myyrmannin räjähdyksen jälkeen silloinen pääministeri Paavo Lipponen puhui terrori-iskusta, mutta oli sittemmin helpottunut siitä, ettei tekijällä ollut yhteyksiä terroristiryhmiin. "Kansalaisilla ei ole mitään syytä erityiseen huoleen", Lipponen totesi (Ollikainen 2002). Myyrmannin räjähdyksestä puhuttiin valitettavana yksittäistapauksena (Levä ym. 2003).

Yksittäisen tapauksen retoriikkaa käytettiin myös Jokelan tragedian jälkeen – ikään kuin päättäjillä olisi ollut vaikeuksia uskoa, että surma oli tapahtunut Suomessa. Voidaan puhua myös kollektiivisen tason torjunnasta: mahdolliset sosiaaliset ongelmat haluttiin sivuuttaa mahdollisimman nopeasti. Heti Jokelan jälkeen marraskuussa 2007 sisäministeri Anne Holmlund totesi: "Jokelan tapaus oli yksittäistapaus." (Tiainen & Sipilä 2007.) Jokela haluttiin myös unohtaa mahdollisimman pian, mikä näkyi poliittisten prosessien hitautena. Ennen syyskuussa 2008 tapahtuneita Kauhajoen koulusurmia ehdittiin tehdä kovin vähän (Särkelä 2008).

Kriminologit ovat esittäneet, että Suomi on ollut melko passiivinen jopa perinteisten henkirikosten torjuna (Savolainen ym. 2008, 85). Lähtökohta ei ole hyvä perinteisiä henkirikoksia paljon kompleksisempien koulusurmien estämiseen. Esimerkiksi Saksassa on tapahtunut ennaltaehkäisy-yrityksistä huolimatta lukuisia vakavia oppilaiden tekemiä iskuja kouluihin viimeisen vuosikymmenen aikana (Bondü & Scheithauer 2011; Hoffman ym. 2009). Seuraavassa analyysissä tarkastelemme, kuinka koulusurmia tarkasteltiin kansallisesti mediassa ja kuinka ne otettiin vastaan paikallisyhteisöissä.

Pelon kulttuuri ja pahuuden projektiot

Välittömästi Jokelan koulusurmien jälkeen pelonsekaista ilmapiiriä lietsoivat lukuisat Internetissä levitetyt uhkausviestit, joissa oppilaitoksia uhattiin samankaltaisilla teoilla eri puolilla Suomea, kymmenissä eri kunnissa. Suurin osa uhkaajista oli 14–15-vuotiaita poikia, mutta mukana oli myös tyttöjä ja vanhempia poikia. Osa uhkauksista oli päähänpistoja, joiden seurauksia ei oltu ajateltu, mutta joukossa oli myös syytettiin johtaneita tapauksia. (Puustinen 2008.) Vastaavia uhkauksia tehtiin Jokelan koulusurmien jälkeen myös Ruotsissa, Norjassa ja Saksassa. Kauhajoen koulusurmien jälkeen tapahtui toinen koulu-uhkausten sarja. Poliisi arvioi maaliskuussa 2009, että uhkauksia olisi tehty 250 (Heikkinen 2009).

Uhkaukset laajenivat myös varsinaisten oppilaitosten ulkopuolelle. Esimerkiksi kesällä 2009 laajaa huomiota sai Kaartin jääkäriyrykmenttiä ja sen henkilöstöä uhkaava *Kaarti Massacre* -video, joka oli toteutettu mukailien Jokelan koulusurmaajan videota. Videossa mainitaan viisi puolustusvoimien upseeria nimeltä. Poliisi yritti tuloksetta jäljittää videon tekijän. Koulu-uhkaukset ovat jatkuneet ilmiönä. Keväällä 2011 poliisin edustaja arvioi, että poliisille päätyneitä koulu-uhkaustapauksia olisi vähintään yli 500 (Tasala

2011). Yksinomaan vuonna 2010 oli kirjattu poliisin tietojärjestelmään yhteensä 81 uhkaustapauksia (Salminen 2011.)

Myös Yhdysvalloissa koulusurmat ovat yleensä käynnistäneet koulu-uhkausten sarjan (esim. Kostinsky ym. 2001). Monet tutkijat ovat mielellään pitäneet paitsi koulusurmia myös koulu-uhkauksia epidemiana, jossa nuoret kopioivat toinen toisiaan ajattelematta tekojensa seurauksia. Vihamurhista kirjoittanut Mark Ames (2007) on kuitenkin sitä mieltä, että tällainen selitysmalli on aivan liian yksioikoinen ja sivuuttaa uhkausten sosiaalisen kontekstin. Amesin mukaan on myös mahdollista, että uhkaukset ilmaisevat koulusurmille osoitettua sympatiaa. Olisikin olennaista kysyä, mikä motivoi nuoria uhkaamaan omia koulujaan. Kertovatko koulu-uhkaukset esimerkiksi tyytymättömyydestä koululaitokseen vai onko kyse laajemmasta omaan elinympäristöön kohdistetusta vihasta?

Yhdysvalloissa oppilaitoksiin kohdistetuissa iskuissa kuolee vain pieni murto-osa väkivaltaisesti kuolleista nuorista. Esimerkiksi vuosina 2004–2005 Yhdysvaltojen koulusurmissa menehtyi 21 5–18-vuotiasta. Samalla aikavälillä koulun ulkopuolella henkirikoksen uhrina menehtyneitä lapsia ja nuoria oli 1513. (Borum ym. 2010.) Tilastollisesta harvinaisuudesta huolimatta koulusurmat ovat koskettaneet amerikkalaista yhteiskuntaa. Esimerkiksi Columbinen koulusurmat johtivat ennennäkemättömään määrään huhuja ja spekulatioita surmaajista (Cullen 2009). Seurauksena koulusurmaajia on psykopatologisoitu ja usein heidät leimataan pahoiksi sen sijaan, että pohdittaisiin teon sosiaalipsykologista kontekstia. Syntipukeiksi joutuvat Internet, populaarikulttuurin tuotteet ja nuorten alakulttuurit. Usein syytetään myös vanhempia. Pahimmillaan seurauksena ollut paranooidinen ilmapiiri, jossa toiset oppilaat ovat muuttuneet uhkiksi. (Ames 2007; ks. myös Kiilakoski & Oksanen 2011a.)

Kulttuurintutkija Henry A. Giroux'n (1997, 65–86; 2003, 103–120) mukaan nuoret eivät enää edusta Yhdysvalloissa toivoa vaan uhkaa. Nuoret on pahimmillaan demonisoitu. Mark Ames (2007) korostaa myös, että Yhdysvaltojen valkoinen keskiluokka on aktiivisesti ummistanut silmänsä sosiaalisilta ongelmilta. Nuorten mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet, sosiaalinen eriarvoisuus on kasvanut, kilpailua on enemmän ja koulukiusaaminen on ongelma. Ames huomauttaa, että oppilaiden sijaan olisi järkevämpi profiloida sosiaalisia konteksteja, joissa koulusurmia tapahtuu. Psykologista profiilia parempia indikaattoreita olisivat esimerkiksi vuorovaikutussuhteiden konfliktit ja heikko kouluviihtyvyys. Huomiota ei näin kiinnitetä pelkäämään teon tehneeseen yksilöön.

Myös Suomessa nuorten hyvinvoinnista on tehty riskipolitiikkaa. Mediassa herätetyt keskustelut kääntävät huomion pois sosiaalisista ongelmista nuorista luodun uhkakuvan avulla. Nuorten tekemä väkivalta näyttäytyy yhteiskunnallisena ongelmana ja on suhteellisesta vähäisyydestään huolimatta esillä näyttävästi niin lööpeissä kuin päivänpolitiikassa. (Harrikari 2008.) Myös koulusurmat nostivat esiin perin ristiriitaisen keskustelun mediassa. Jatkossa tarkastelemme aineiston valossa, kuinka koulusurmia on käsitelty Suomessa ja miten niihin liittyvää selittämätöntä pahuutta on projisoitu.

Tutkimuskysymykset, aineisto ja menetelmät

Tarkastelemme kansallisia ja paikallisia reaktioita koulusurmiin. Aineistot on kerätty osana *Arkielämä ja epävarmuus: sosiaaliset suhteet Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien jälkeen* -projektia (Emil Aaltosen säätiö, 2009–2012). Projektissa tutkitaan koulusurmien jälkiseuraamuksia ja keinoja, joilla paikallisyhteisöt palautuvat kriisien jälkeen takaisin arkielämän normaaleihin vuorovaikutussuhteisiin. Jokela ja Kauhajoki edustavat ampumatragedioita läpikäyneitä paikallisyhteisöjä.

Tässä artikkelissa keskitytään koulusurmiin liitettyyn selittämättömään pahuuteen. Esitämme artikkelissa seuraavat tutkimuskysymykset:

- Kuinka koulusurmat liitettiin pahuuteen suomalaisissa mediateksteissä?
- Kuinka Jokelan ja Kauhajoen paikallisyhteisöt käsittelevät kriisiä?
- Kuinka mediajulkisuus vaikutti koulusurmien paikalliseen käsittelyyn?

Media-aineisto käsittää kaikki koulusurmia tarkastelevat artikkelit, jotka on julkaistu Helsingin Sanomissa Jokelan koulusurmien ja Kauhajoen koulusurmien jälkeisinä kuukausina aikaväleillä 8.11.2007–31.12.2007 (n=249) ja 24.9.2008–30.11.2008 (n=390). Suomalaisessa mediamaisemassa Helsingin Sanomilla on ollut perinteisesti suuri rooli (esim. Nordenstreng & Wii 2003). Vuonna 2008 Helsingin Sanomilla oli arvion mukaan noin 958 000 lukijaa (Levin-kintarkastus 2009). Helsingin Sanomien levikki oli samana vuonna arkipäivien osalta 412 421 ja sunnuntain osalta 468 505 (ks. Levikintarkastus 2011).

Mediatekstien analyysissä tarkastellaan varsinkin niitä Helsingin Sanomien artikkeleita, joissa on käytetty sanoja "paha" tai "pahuus" koulusurmien käsittelyn yhteydessä. Ne artikkelit karsittiin pois, joissa sana paha ei viitannut pahuuteen. Tällaisia olivat esimerkiksi tapaukset, joissa sanaa paha käytettiin adjektiivin huono synonyyminä. Näitä termejä käytettiin yhteensä 5 % Jokelan aineistossa (n=12) ja 5 % Kauhajoen aineistossa (n=18). Pahuutta käsitteleviä artikkeleita eritellään yksityiskohtaisemmin temaattisen tekstianalyysin avulla (ks. esim. Boyatzis 1998). Analyysi keskittyy siihen, miten pahuutta kuvataan artikkeleissa ja minkälaisiin asiayhteyksiin pahuus liitetään.

Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat muodostuivat mediaspektaakkeleiksi (ks. esim. Kellner 2008). Nykyisessä mediyhteiskunnassa median

läsnäolo näkyy ihmisten arjessa. Toisin sanoen kansallista mediakeskustelua ei voida täysin irrottaa paikallisista tavoista käsitellä kriisejä. Tarkastelemme asiantuntijahaastatteluaineiston (n=11) avulla, kuinka mediahuomion keskellä eläneet paikallisyhteisöt reagoivat koulusurmiin. Haastatteluihin pyydettiin henkilöitä, joilla katsottiin työnsä kautta muodostuneen hyvä käsitys siitä, miten koulusurmien aiheuttama kriisi Jokelassa koettiin. Haastatelluilla oli työnsä kautta muodostunut paikallistuntemus Jokelan kuntakeskuksesta ja Kauhajoelta myös ajalta ennen koulusurmia.

Haastattelut toteutettiin kasvokkain Jokelassa tammi-helmikuussa 2009 ja Kauhajoella syyskuussa 2009 ja tammikuussa 2010. Johanna Nurmi haastatteli Jokelassa (n=6) ja Kauhajoella (n=5) koulusurmien jälkeiseen kriisiyöhön tai jälkihoitoon joko työnsä puolesta tai vapaaehtoistyön kautta osallistuneita henkilöitä niin julkiselta kuin kolmannelta sektorilta. Tunnista kahteen tuntiin kestävässä haastatteluissa käsiteltiin kriisireaktioita, kriisi- ja jälkihoitotyötä sekä tapahtumista toipumista yhteisön tasolla.

Haastateltavat antoivat luvan nimensä julkaisemiseen tutkimuksen julkaisuissa. Tässä artikkelissa heidät on kuitenkin anonymisoitu, koska haastateltavien nimien ja työnimikkeiden ei katsota tarjoavan analyysin kannalta merkittäviä lisätietoja. Haastattelujen sisältöanalyysi on luonteeltaan temaattinen (King & Horrocks 2010). Haastattelujen tarkastelussa keskityttiin toisin sanoen pahuuden teeman kannalta keskeisten asiayhteyksien läpikäyntiin. Näistä teemoista esitetään niitä havainnollistavia haastattelusihtaatteja, joiden perään on merkitty haastattelun numero sekä paikkakunta.

Hyttävä viha mediassa

Koulusurmat herättivät suomalaisessa mediassa varsin laajan yhteiskunnallisen pohdinnan. Kauhajoen ja Jokelan koulusurmiin liittyvissä keskus-

teluissa ei yleensä nimetty yksiselitteisesti yhtä tai useampaa syytä, joilla tapaukset voitaisiin tyhjentävästi selittää, vaan useilla eri syillä spekuloidtiin (Raittila ym. 2008, 127; 2009, 73–74). Erilaisia yksilölähtöisiä syitä tuotiin kuitenkin esiin Jokelan koulusurmien jälkeen etenkin ilta-päivälehdissä (Raittila ym. 2008). Suomalainen media- ja kansalaiskeskustelu kohdistui erityisen voimakkaasti surmaajien motiivien, henkilöhistorioiden ja tavoitteiden erittelyyn (Hakala 2009, 66–77, 116)

Mediassa esitetyssä Jokelan koulusurmien yksilölähtöisessä selittämisessä tavoitteena oli selvittää, "miksi *tavallinen terve suomalainen nuori* ryhtyy moiseen". Tähän kysymykseen pyrittiin vastaamaan pääasiassa tekijän henkilöhistoriaa ja ideologiaa kartoittamalla; mediassa kuvailtiin tekijän muuttuminen "tavallisesta terveestä nuoresta" sairaaksi, vihaa täynnä olevaksi tapajaksi. Ympäristölähtöisessä selittämisessä niin sanotut hallinnolliset ongelmat, kuten liian salliva aselaki ja mielenterveyspalveluiden vähäiset määrärahat, mainittiin mediassa useimmin koulusurmien syinä. Näiden lisäksi myös Internetin koulusurmia ihannoivien yhteisöjen ja erilaisten esikuvien (aikaisempien koulusurmien tekijöistä filosofeihin) vaikutuksesta keskusteltiin. (Raittila ym. 2008, 129–139.)

Kauhajoen koulusurman selittämisessä mediassa puolestaan keskityttiin Jokelan tapausta enemmän yhteiskunnallisiin ja poliittisiin syihin. Yleisin selitys oli, että tapahtumat johtuivat Suomen liian sallivasta aselaista. Muita mediassa yleisesti esitettyjä syitä olivat mallin ottaminen muista vastaavista teoista, sisäministeri Anne Holmlundin toiminta, ampujaa haastatelleen poliisin toiminta sekä mielenterveyspalvelujen puutteet. Jokelan tapaukseen verrattuna Kauhajoen koulusurmien syiden etsintä siis politisoitui, ja syiden etsimiseen liittyi tiiviimmin myös syyllisten nimeäminen. (Raittila ym. 2009, 72–86.) Tämä näkyi myös välittömästi Kauhajoen surmia seuranneiden päivien uutisoinnissa. Eniten juttu-

ja kirjoitettiin ampuma-aseiden lupakäytännöstä, joka nousi keskeiseksi teemaksi ampujan henkilökohtaisen esittelyn rinnalle (Hakala 2009, 81).

Helsingin Sanomien artikkeleissa paha ja pahuus mainitaan useilla lehden osastoilla pääkirjoitussivusta mielipidekirjoituksiin. Yhteensä 30 artikkelia käsittelee aihetta eri näkökulmista. Pahan ja pahuuden käsitteiden valinta on siinä mielessä ymmärrettävää, että koulusurmia on pidetty poikkeuksellisen yllättävinä tapahtumina Suomessa. Ilmeisesti koulusurmiin liittyvä monisyisyys johti osaltaan voimakkaampaan käsitteiden käyttöön. Kokonaisuudessaan Helsingin Sanomien keskustelu aiheesta on kuitenkin hyvin asiallista mielipidekirjoituksia myöten ja siitä puuttuu iltapäivälehdistä tuttu skandaalinomainen paisuttelu.

Helsingin Sanomat kirjoittaa pääkirjoituksessa Jokelan koulusurmien jälkeisenä päivänä: "Internetistä on tullut väline, joka ei palvele pelkästään hyvää. Sieltä löytyy myös pahuuden maailma, joka kiehtoo ja vie mennessään." (HS 8.11.2007). Myös toimittaja Saska Snellmanin kolumnissa muutamaa päivää myöhemmin viitataan Internetin mahdollistamiin vihan verkostoihin (HS 10.11.2007). Internet onkin ehkä selkein yksittäinen pahuuden syyksi mainittu tekijä, vaikka monissa artikkeleissa tuodaan esiin myös Internetin myönteiset puolet. On huomattava, että Internet nähtiin myös Jokelan ja Kauhajoen paikallisyhteisöissä tärkeimpänä koulusurmiin vaikuttavana yhteiskunnallisena syynä (Lindström ym. 2010).

Helsingin Sanomien artikkeleista on konstruotavissa pahuuden draamankaari suomalaisessa yhteiskunnassa. Lintukodon kaltaiseen Suomeen on saapunut täysin uudenlainen vihaa tiheä maailma, joka on levinnyt tänne erityisesti Internetin välityksellä. Helsingin Sanomien sunnuntai-osasto kokoaa viikon tapahtumia laajassa Jokela-artikkelissa, jossa lainataan puhemies Sauli Niinistöä: "Me olemme uskoneet,

että se paha, mitä maailmalla tapahtuu, ei koskaan voisi sattua täällä. Nyt on kaikki toisin." (HS 11.11.2007). Saman lehden toisessa "Miellyttävät kasvot" -artikkelissa toimittaja Annamari Sipilä pohtii Jokelan koulusurmien häiritsevyyttä ja pahuuden kiehtovuutta:

Ampuja näytti tavalliselta suomalaisteiniltä: vaalealta, siloposkiselta, hyvin nuorelta. (...) Tappajan ulkonäkö ja hänen tekonsa olivat jyrkässä ristiriidassa keskenään. Myös tappajan tausta ja teko olivat jyrkässä ristiriidassa. Niin myös teko ja tekopaikka: Jokela, Tuusula, Suomi. Ristiriidat herättävät suurta kiinnostusta. Raikaskasvoinen nuori surmaaja on pelottavampi kuin aikuinen tappaja. (...) Internetistä löytyi jo tällä viikolla Jokelan faniryhmä. Kirjoitukset poistettiin, mutta ne jäivät tuskin ainoiksi. Pahuus viehättää, ja joitakin se viehättää tekoihin asti. (HS 11.11.2007.)

Sipilän artikkeli paljastaa median ja pahuuden välisen yhteyden ongelman. Tiedotusvälineet ovat Suomen koulusurmien yhteydessä olleet loppumattoman kiinnostuneita tekijöistä, jotka puolestaan ovat halunneet tulla teoillaan kuuluisuuteen. Julkisuus on ollut keskeinen motiivi koulusurmaajille sitten Columbinen tragedian (Larkin 2007, 193–195; Lee 2009, 337–353). Mediatutkija Douglas Kellnerin (2008, 15) mukaan koulusurmaajat ovat mediajulkiksina seuranneet 1970-luvulla ilmiöksi tulleita psykopaattisia sarjamurhaajia. Nuoruus ja näennäinen viattomuus yhdistyy tekojen mielettömään julmuuteen. Teemassa on jotain samaa kuin Arendtin pahuuden banaaliuden kuvauksessa. Tavalliseen ja normaalilta näyttävään yhdistetty pahuus on ajatuksena epämiellyttävä.

Pahuudessa kaikkein ongelmallisinta on määrittelemättömyys. Koulusurmia on vaikea selittää ja katkaistessaan monta nuorta elämää ne tuntuvat musertavilta ja totaalilta. Helsingin Sanomien artikkeleissa jopa asiantuntijat heittävät ilmaan kysymyksen selittämättömästä pahasta,

jota on mahdotonta estää tai poistaa. Esimerkiksi Kauhajoen koulusurmien jälkeen Helsingin Sanomissa haastateltu psykiatri Eila Sailas toteaa "Välillä joku on vain yksinkertaisesti paha ja tekee väärin" (HS, "Psykiatri: Paha ei voi pussata pois", 16.11.2008). Tällaisena esitetty pahuus alkaa muistuttaa kauhuelokuvien kuvaamaa pahuutta. Lähtökohtana on yksilöiden voimattomuus kaikkivoivan pahan edessä.

Edellisestä poiketen osa mielipidekirjoituksista ja tutkijoiden kirjoittamista vieraskynistä korostaa pahuutta yhteiskunnallisena ja kulttuurisena ilmiönä. Pahuutta sivuavat muun muassa kasvatusfilosofit Veli-Matti Värri ja Olli-Jukka Jokisaari vieraskynässään "Hyytävä viha heikkoutta kohtaan kumpuaa kilpailuyhteiskunnasta" (HS 17.11.2007). Kirjallisuudentutkija Tarmo Kunas tarkastelee maallistuneessa yhteiskunnassa tapahtuvaa hyvän ja pahan sekoittumista (HS 2.10.2008). Sosiologi Jari Ehrnrooth kirjoittaa puolestaan suomalaisten kyvyttömyydestä puuttua ongelmiin riittävän ajoissa (HS 25.10.2008).

Helsingin Sanomat teki jutun Roger Boyesista, joka suututti Jokelan koulusurmien jälkeen monet suomalaiset *The Times* -lehden artikkelillaan. Boyes piti Jokelan koulusurmaa kansainvälisistä yhteyksistä huolimatta hyvin suomalaisena tapauksena. Helsingin Sanomissa Boyes toteaa yhteisön sisältä tulevan pahuuden torjunnasta: "Ei hyväksytä, että mikään paha voisi tulla yhteisön sisältä. Se on aina tuontitavaraa, tässä tapauksessa Amerikasta, internetin ja globalisaation seurauksena." (HS 18.11.2007.) Boyesin huomio osuu pahuutta käsittelevien teorioiden ytimeen. Usein koulusurmien kaltaiset järjettömät ja selittämättömät teot on helpompi kieltää ja torjua. Myös seksuaalista hyväksikäyttöä koskeissa tutkimuksissa on tuotu esiin, että yhteisöt saattavat pyrkiä aktiivisesti salaamaan ongelmia (Varilo & Linna 1992).

Helsingin Sanomien artikkeleista puuttuu pahuuden vastapooli. Tekijät ja tekojen mieleton julmuus ovat esillä. Uhreilta kysytään usein, kuinka tekijät toimivat tekoja suorittaessaan. Tekijöiden toiminnasta laaditaan tarkkoja minuuttikartoituksia ja heidän tekojensa motiiveja pohditaan herkeämättä. Heidän ajatuksiaan siteerataan. Sen sijaan Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien uhrien nimiä ja kuvia ei julkaista. Murhaajien kasvoista tulee näin lähes ikonisia kuvia koulusurmista. Surmien aiheuttama suru ja kärsimys esitetään sen sijaan usein yksinomaan terapeuttisesta kontekstista kriisiterapeuttien haastattelun yhteydessä. Jopa surusta ja kärsimyksestä tulee näin rationalisoitua ja etäännytettyä. Vain surmaaaja jää näyttämölle.

Edes yhteisön voima ei siinä nouse vastustamaan pahuutta lehtiartikkeleissa. Jokelan koulusurmien jälkeen kaupunki-osasto uutisoi 24.11.2007 koulusurmia käsittelevästä kansalaistilaisuudesta: "Mitä voimme tehdä, ettei tule enää toista Jokela-tragediaa?" (...) Tapahtumien takana on joukko eteläsuomalaisia äitejä, isiä ja nuoria aikuisia, jotka edustavat useita eri ammattialoja. Heitä motivoi ajatus, että pahalle ja pelolle ei anneta valtaa." Jo seuraavan päivän Helsingin Sanomat (25.11.2007) kertoo, että tilaisuus on peruttu: "'Tilanne on tällä hetkellä niin herkässä vaiheessa, että emme toivoneet sen käsittelyä vapaassa yleisötilaisuudessa', Tuusulan terveystoimen johtava ylilääkäri Riitta Ristolainen sanoi lauantaia." Artikkelit kertoo koulusurmien käsittelyn vaikeudesta Suomessa: viranomaiset estivät yrityksen nousta vastustamaan koulusurmia.

Koulusurmat paikallisina tragedioina

Suomen koulusurmat ovat tapahtuneet pienillä ja rauhalliseksi miellettyillä paikkakunnilla, joihin ei voisi kuvitella hirvittäviä tekoja (Oksanen ym. 2010). Ilmiö on tuttu Yhdysvalloista, jossa koulusurmia on tapahtunut pääosin turvallisiksi ja rauhallisiksi koetuissa kouluissa ja yhteisöissä

maaseudulla tai esikaupunkialueilla, kun taas rikollisuus yhdistetään yleensä suurkaupunkien levottomien kaupunginosien ongelmaksi (Harding ym. 2002, 175; Newman ym. 2004, 52, 112). Teot esitetään yleensä ikään kuin ulkoapäin tulleina, vaikka taustalta saattaisi löytyä paikallisia sosiaalisia konflikteja ja välinpitämättömyyttä (Ames 2007; Fullilove ym. 2003). Onkin huomattava, että aseelliset välikohtaukset ovat vain kouluväkivallan äärimmäisin ja näkyvin muoto (Kiilakoski 2009, 18).

Paikallisesti Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat olivat erittäin järkyttäviä iskuja. *Arkielämä ja epävarmuus: sosiaaliset suhteet Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien jälkeen* -projektissa kohdistettiin paikallisesti edustava postikysely Jokelan ja Kauhajoen 18–74-vuotiaille asukkaille. Aineistosta käy ilmi, että kolmannes (34 %) Jokelassa ja vajaa viidennes (18 %) Kauhajoella kyselyyn osallistuneista kertoi jonkun läheisensä tai tuttavansa kuolleen ampumavälikohtauksessa. (Oksanen ym. 2010.) Koulusurmat ovat yhteisöllisesti vaikeita tragedioita, sillä ne kumpuavat usein yhteisön sisältä. Surmaaajat ovat usein yhteisöjen jäseniä, mikä tekee tekojen ymmärtämisestä ja selittämisestä vaikeaa. Esimerkiksi Jokelan koulusurmaaja oli kasvanut ja käynyt koulua Jokelan paikallisyhteisössä.

Yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa on myös tuotu esiin paikallisyhteisöjen merkitys väkivaltaisten ja dramaattisten tekojen jälkeen; keskinäisen solidaarisuuden on ajateltu auttavan toipumaan kriiseistä (esim. Ryan & Hawdon 2008). Väkivaltaisten kriisien jälkeen yhteisöillä on kuitenkin monia vaikeuksia kohdattavana. Esimerkiksi Jokelan koulusurmien jälkeen median toiminta herätti valtavaa kritiikkiä (Raittila ym. 2008). Jokelassa myös toipumisprosessin on arveltu olevan kompleksinen. Välittömästi tapahtuman jälkeen teon uhreiksi joutuneet nuoret ja aikuiset jakautuivat kahteen eri toipumisryhmään. Tämän ohella syyllisyyden tunteet olivat yleisiä. (Nurmi ym. 2011.) Väkivallan ravistelemassa

yhteisössä syiden etsiminen tuottaa helposti kokemuksen siitä, että koko yhteisöä syytetään, koska se ei pystynyt estämään tapahtunutta. Asiantuntijahaastattelujen perusteella tämä on ollut ongelmana erityisesti Jokelassa, joka oli jatkuvasti esillä mediassa:

Jo kun käy kaupassa, huomaa, että 'taas me ollaan' [mediassa]. (...) Niin jokainen kokee jollain tavalla siitä syyllisyyttä. Ja se on sellainen yhteinen syyllisyys. Miksi tässä kylässä kävi näin? (Haastateltava 1/Jokela.)

Jokelan asiantuntijoita haastateltaessa Kauhajoenkin surmat olivat jo tapahtuneet. Huomio on tärkeä, sillä vastaavanlaisen tragedian toistuminen lyhyen aikavälin aikana uudestaan muuttaa olennaisella tavalla ajatusta teon mahdollisesta toistumisesta uudestaan. Haastateltavat suhtautuivat kysymykseen tapahtumien estettävydestä ja niiden ennaltaehkäisystä varovaisesti eivätkä syyttäneet tapahtumista ketään muuta kuin ampujia:

Se on kyllä jossittelua, se on tapahtunut eikä sille mitään voi. (...) Ei ole niin sanottua, että vaikka poliisi olisi ottanut aseensa [Kauhajoen ampujalta] pois, etteikö se olisi sitten vaan tullut ja polttanut koulua. (Haastateltava 1/Kauhajoki.)

Eräs haastateltava Jokelasta mainitsi, että erityistä syyllisyyttä tuotti se, että sekä Jokelan että Kauhajoen surmaaajat olivat ostaneet aseet Jokelassa sijaitsevasta kaupasta, vaikka aseita olisi varmaankin ollut saatavilla myös muualta: "Ehkä ne olisivat sitten käyneet sen ostamassa vaikka sieltä pahasta Helsingistä, missä on kaikki pahuus. Kun pitää löytää syyllisiä, niin sitten se on toi asekauppa, tai aselaki." (Haastateltava 1/Jokela). Haastateltava sijoittaa tässä yhteydessä ehkä ironisestikin pahuuden Helsinkiin eikä Jokelan kaltaiseen pikku paikkakuntaan. Koulusurman kaltaisen äärimmäisen tragedian ei ajateltu

tapahtuvan Jokelan tai Kauhajoen kaltaisissa paikoissa.

Osa Jokelassa haastatelluista asiantuntijoista oli sitä mieltä, ettei ollut yllättävää, että Jokelan koulusurmien jälkeen vastaava tapaus nähtiin myös Kauhajoella. Yksi haastateltavista totesi, että vaikka Jokelan koulusurma olikin yllättävä ja järkyttävä tapahtuma, ”jotain tällaista” oli osattu odottaa:

Me ollaan viimeiset kaksi vuotta viestitetty eri viranomaisille, että nuorten väkivaltainen käyttäytyminen on mielettömästi lisääntynyt ja myöskin tarve äärieteisiin (...) Jokaiselle [meidän työyksikössä] nousi osittain semmoinen mieleen, että tähän oli ihan odotettavissa että jotain tällaista tapahtuu. (Haastateltava 3/Jokela.)

Tekijän kuolema vaikeuttaa tapahtumien ymmärtämistä, syyllisten nimeämistä ja käsittelyä. Amerikkalaisessa kontekstissa yhteisöjen toimimiseen koulusurmien jälkeen on havaittu liittyvän kristillisen etiikan mukainen pahojen tekojen anteeksi antaminen tekojaan katuvalle ampujalle tai tämän perheelle (Newman ym. 2004, 179-190). Suomen maallistuneemmassa kontekstissa kysymykset anteeksi antamisesta, suremisesta ja unohtamisesta ovat huomattavasti vaikeampia (Kiilakoski 2009, 66). Arvomaa ilman moninaisuus näkyy jopa Jokelaa ja Kauhajoeta koskevissa uutisissa. Surun asiantuntijoina toimivat kriisiterapeutit. Myös Evankelisuterilainen kirkko pyrki vahvistamaan rooliaan. Sen sijaan mitään psykologisen tai kristillisen kehyksen ulkopuolista mallia surun ilmaisemille, anteeksiannolle ja unohtamiselle ei ollut.

Syiden tai syyllisten löytäminen tapahtumille vaikuttaisi kuitenkin olevan tärkeä osa toipumisprosessia. Kun tekijä on kuollut, syyllistä saatetaankin ryhtyä etsimään esimerkiksi koulukiusaamisesta tai siitä, ettei tekijän ongelmia huomattu eikä niihin puututtu ajoissa:

Mutta he etsivät syitä [tapahtuneelle] kaikista näistä (...) [esimerkiksi siitä] että siellä on pakko opettajien tietää et se on kaksi viikkoa kantanut pyssyä. Ja [he] yrittivät varmaan etsiä jotain, joka olisi kantanut vastuun. (Haastateltava 3/Jokela.)

Tällöin syyllisyys voidaan langettaa esimerkiksi koulun henkilökunnalle, oppilaille tai laajemmin koko kiusaamisen sallineelle yhteisölle. Koulusurman kaltaisen järkyttävän tapahtuman myönteisenä seurauksena voisi olla eräänlainen havahtuminen, joka johtaisi halun kehittää yhteisöä ja yhteistä toimintaa itsekriittisen tarkastelun kautta. Kuten eräs Jokelan haastateltavista totesi:

Jotenkin ajattelen, että tämä koulusurma ei ollut semmoinen (...) yhden yhteisön tai yhden asian syy vaan siihen vaikuttaa kauhean monet asiat. Ja sillä tavalla se on myös meidän kaikkien syy. Ja meidän kaikkien pitää katsoa peiliin. (Haastateltava 4/Jokela.)

Sen sijaan keskittyminen yhteisön puolustamiseen ulkopuolelta tulevia syytöksiä vastaan ja oman yhteisön syyllistämisen varominen voi johtaa siihen, että vaikeat tapahtumat jäävät yhteisön tasolla käsittelemättä. Jokelassa esimerkiksi kysymys siitä, miksi tekijän kiusaamiseen ja pahoinvointiin ei koulussa pystytty puuttumaan, koettiin juuri tästä syystä vaikeaksi. Asia saattoi myös heijastua siinä, että itse koulurakennus alettiin nähdä asiantuntijan mielestä pahana, kun asioiden käsittely oli vielä kesken. Asiantuntija kuvaa nuorten paluuta kouluun:

Osalle kouluun palaaminen oli se kohta, kun he oikeasti ymmärsivät, että pitää mennä sinne takasin ja ymmärsivät omia tunteitaan tai ajatuksiaan tai pelkojaan. Että se koulu rakennuksena on aika pelottava. Se jotenkin kiinnittyi siihen rakennukseen. Se paha jäi jotenkin sinne, niitten mielestä. Että se on siellä

vieläkin. Että se talo on jotenkin paha. (Haastateltava 1/Jokela.)

Kauhajoella kouluampumisen yhteisöllistä käsitelyä vaikeutti kollektiivisen syyllisyyden tunteen sijaan ensisijaisesti se, että uhrit olivat kotoisin muualta kuin Kauhajoelta. Tällöin paikkakunnalla koettiin, että tapahtuman aiheuttama suru siirtyi pois Kauhajoelta uhrien ja tekijän kotipitäjiin. Kauhajoella tehdyissä asiantuntijahaastatteluisa tuli esiin, että ampumisesta ei paikkakunnalla juurikaan puhuttu välittömän järkytyksen hälvennyttyä, saati haastattelujen tekemisen aikaan, lähes vuosi koulusurmien jälkeen:

[M]issään ei puhuta siitä ampumisesta, kun Kauhajoella ammuttiin -- (...) [S]e painettiin maton alle. [M]inulla oli semmoinen tunne, kun menin koululle tai mihin tahansa pala-veriin, että me puhutaan jostain joka on nästisti maton alla. Joka vielä sieltä kyllä räjähtää. (Haastateltava 3/Kauhajoki.)

Tapahtumakoulua lukuun ottamatta Kauhajoella vallitsevaksi tunteeksi ei ampumisen jälkeen jäänyt suru, vaan järkytys ja pelko. Esimerkiksi eräs haastatelluista asiantuntijoista piti pelkoa huomattavasti vaikeammin käsiteltävänä tunteena kuin surua. Surun loppuun käsittely muodostuu kontrastiksi tilanteelle, jossa pelko syrjäyttää suremisen: "Kun suru surraan ja surulle tulee tavallaan loppu ja surua kärsiviä autetaan, mutta sitten kun kaikki pelästyy." (Haastateltava 1/Kauhajoki) Tällainen traumaperäinen reaktio saattaa osittain myös selittää haluttomuuden puhua koulusurmista. Traumaperäistä stressihäiriötä käsittelevissä tutkimuksissa on tuotu esille, että asioiden myöntäminen ja käsittely auttaa toipumista. Sen sijaan kieltäminen ja torjunta estävät toipumista. (Cohen Silver ym. 2002, 1241–1242.)

Käsitlemättöminä traumat saattavat purkautua pelkoina, jotka voivat olla jopa surua lamaanuttavampia tunteita. Toisin kuin surun,

pelon myöntäminen ja ilmaiseminen voi olla vaikeaa vuorovaikutustilanteissa:

[J]otenki mulla on semmoinen käsitys että (.) siitä ei haluttaisi hirveästi puhua. Se varmaan on itsesuojelua jollain tasolla, että ei nosteta niitä ahdistavia asioita aina esille ja pintaan. (Haastateltava 2/Kauhajoki.)

Pelon ja turvattomuuden tunteista kärsivä henkilö voi myös kokea, ettei ole oikeutettu jälkihoidon tarjoamaan yksilöpsykologiseen apuun, jolloin pelko yksinkertaisesti jää käsittelemättä. Mahdollisimman nopea "normaaliin" arkeen palaaminen kriisitilanteen jälkeen ja haluttomuus käsitellä tapahtumia voivatkin olla tapa torjua pelkoa. Nuorten parissa työskentelevät asiantuntijat yhdistivät tämän ilmiön nuorten lisääntyneeseen häiriökäyttäytymiseen Kauhajoella:

Esimerkiksi tuolla koululla on surua, mutta muualla on ollut pelkoa ja sellaista että siitä puuttuu se suru. Ja senkin takia se on ehkä (...), nythän on ruvennut tulemaan kaikennäköistä lieveilmiötä, nuoret on tuolla (.) vaeltanut ympäri kylän koko kesän ja tehnyt paha. (Haastateltava 1/Kauhajoki)

Kauhajoen koulusurmien jälkeisenä keväänä, noin puoli vuotta tapahtumien jälkeen käsittelemättömän trauman seuraukset alkoivat näkyä lisääntyneenä avun tarpeena: koulujen terveydenhoitajien ja kuraattorien vastaanottojen käyntimäärät kaksinkertaistuivat ja kunnan työterveyshuolto- ja perheneuvolapalvelut ruuhkaantuivat (Haastateltava 3/Kauhajoki). Koulusurmien kaltaisten tapahtumien jälkeen mobilisoitua mittava kriisiapu kestää muutamasta päivästä viikkoon. Tämän jälkeen siirrytään kriisin jälkihoitovaiheeseen, jossa keskitytään eniten järkyttyneiden henkilöiden, kuten silminnäkijöiden ja uhrien omaisten yksilöhoitoon. Jälkihoitovaiheessa yhteisöjen odotetaan jo palaavan normaaliin arkielämään, vaikka on kyseenalaista, voiko yhteisö palata arkielämään

samanlaisessa muodossa kuin se oli ennen surmia.

Pahuuden jäljet

Myyrmanin pommi-isku, Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat sekä viimeksi Sellon murhat 31.12.2009 ovat vaatineet yhteensä 33 ihmisen hengen. Teot ovat nostaneet esiin väkivallan karmeimman puolen, selittämättömyyden, joka saattaa jäädä ihmisten mieliin vuosiksi vaivaamaan. Koulusurmien jälkeisten murhaintsemurhien jälkeen anteeksianto ja sovitus ovat vaikeita asioita. Tekijöiltä ei koskaan kuulla, mikä ajoi heidät surmaretkelle. Asiantuntijat eivät anna ilmiöille yhtä ja ymmärrettävää syytä. Esimerkiksi Jokelan ja Kauhajoen koulusurmia selvittäneiden tutkintalautakuntien raporteissa (2009; 2010) ei ole yksiselitteisesti nimetty syytä Suomessa tapahtuneille koulusurmille. Jäljelle jää epätietoisuus. Tekojen syiden ja seurausten vyyhti ulottuu kuitenkin pitkälle ja jälkiseurauksia puntaroidaan varmasti vielä vuosia.

Artikkelin empiirinen aineisto kartoitti kansallisia ja paikallisia reaktioita kriiseihin. Edellä mainittuja tarkastelimme analysoimalla Helsingin Sanomissa Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien jälkeen julkaistuja artikkeleita (n=639). Näistä yhteensä 30 tarkasteli surmia pahan ja pahuuden käsitteiden avulla. Myyrmanin pommiräjähdyksestä huolimatta Jokelan koulusurmat nähtiin erityisesti mediassa uudenlaisena pahan, joka on korruptoinut Eedenin kaltaisen Suomen. Pahuus näyttäytyi artikkeleissa selittämättömänä ja käsittämättömän tekona, jolle ei voida mitään. Useat artikkelit liittivät kuitenkin pahuuden käsitteen kulttuurisiin tekijöihin. Koulusurmien paha nähtiin kansainvälisenä Internetin mukana tulleen tuontitavarana. Osa artikkeleista viittasi siihen, että koulusurmat oli poikkeuksellisen vaikea tragedia, josta oli helppompaa vaieta. Yhtä selkeää vastavoimaa pahuudelle ei artikkeleissa esitetty.

Media-analyysin ohella tarkastelimme Jokelan ja Kauhajoen paikallisyhteisöjä haastatteluaineiston valossa. Koulusurmista erityisen haasteellisia tragedioita teki se, että terroriteon tekijä tuli oman yhteisön sisältä. Erityisesti Jokelassa tapahtuma herätti syyllisyyttä. Oman kylän näkyminen valtakunnan mediassa johti häpeän tunteisiin. Syiden ja syyllisten etsiminen näyttäytyi osittain osana toipumisprosessia, mutta teon prosessoinnin vaikeus liittyi sen harvinaiseen julmuuteen. Jokelassa nostettiin myös esille, että tapauksen syy voisi olla yhteisössä itsessään. Kauhajoella reagointi ilmensi passiivista välttelyä ja vaikenemista. Iskun koettiin koskettavan enemmän muita kuntia: sekä ampuja että osa uhreista oli kotoisin muualta. Osa haastatelluista asiantuntijoista korosti, että tapausta ei oltu käsitelty tarpeeksi. Tekojen ymmärtäminen poikkesi siis Jokelassa ja Kauhajoella voimakkaasti toisistaan. On tärkeää korostaa, että myös Kauhajoen välttelyn ja torjunnan reaktio on tapa käsitellä kriisiä.

Koulusurmat edustavat pahaänyhteiskunnassa, vaikkei itse sanaa aina käytettäisikään. Ne olivat media-ajan iskuja, ja tekijät pyrkivät järkyttämään mahdollisimman monia ihmisiä. Elämme maailmassa, jossa erilaiset riskit ovat melko kontrolloimattomia, ja erilaisten riskien mahdollisuudet ovat alkaneet vaikuttaa arkipäiväiseen elämään (Beck 2002). Koulusurmat koskettivat erityisen voimakkaasti paitsi tapahtumien fokukseen joutuneita paikallisyhteisöjä myös laajemmin suomalaisia. Koulusurmat ovat heijastuneet varsinkin lasten ja nuorten parissa työtään tekeviin kasvattajiin. Ne muuttivat kerralla koulujen turvallisuusohjeistukset ja turvallisuusilmapiirin (ks. esim. Oppilaitosten turvallisuustyöryhmä 2009).

Hyvinvointiyhteiskunnat ovat perinteisesti pyrkineet minimoimaan erilaisia yksilöihin kohdistuvia riskejä. Laaja julkinen sektori terveydenhuolto- ja koulupalveluineen on ollut pitkään pohjoismaisen hyvinvointiajattelun perusta.

Koulusurmien kaltaiset radikaalit teot ovat haaste hyvinvointiyhteiskuntaa käsitteleville keskusteluille: onko meillä mitään mahdollisuuksia suojata kansalaisia uudenlaisilta riskeiltä? Tämä kysymys on nousemassa koulusurmien ja muiden uudenlaisten väkivallantekojen keskellä yhä keskeisemmäksi sosiaalipoliittiseksi haasteeksi. Myös yhteiskuntatieteilijät joutuvat pohtimaan äärimmäisen väkivallan seurauksia. Pahuuden käsitteellinen tarkastelu on yritys ymmärtää traumaattisia ja arkoja aihepiirejä.

Loppuviitteet

¹ Haluamme kiittää artikkelin anonyymeja arvioitsijoita rakentavasta palautteesta.

Kirjallisuus

Acland, Charles R. (1995) *Youth, Murder, Spectacle. The Cultural Politics of "Youth in Crisis"*. Boulder, San Francisco & Oxford: Westview Press.

Aitamurto, Tanja (2005) Kun tavallinen tappaa. Sosiaalisen ongelman käsittely Heinojen surman herättämässä moraalissa mediomyrskyssä. *Nuorisotutkimus* 23 (4), 4–18.

Alford, C. Fred (1997) *What Evil Means to Us*. Ithaca & London: Cornell University Press.

Ames, Mark (2007) *Going Postal. Rage, Murder and Rebellion in America*. London: Snowbooks.

Arendt, Hannah (1963/2006) *Eichmann in Jerusalem. A Report on the Banality of Evil*. New York: Penguin Books.

Baumeister, Roy F. (1997) *Evil Inside Human Violence and Cruelty*. New York: Owl Books.

Beck, Ulrich (2002) The Terrorist Threat. *World Risk Society Revisited. Theory, Culture & Society* 19 (4), 39–55.

Bellah, Robert N. & Madsen, Richard & Sullivan, William M. & Swidler, Ann & Tipton Steven M. (1985) *Habits of the Heart. Individualism and Commitment in American Life*. Berkeley & Los

Angeles & London: University of California Press.

Bondü, Rebecca & Scheithauer, Herbert (2011) *Explaining and Preventing School Shootings: Chances and Difficulties of Control*. Teoksessa Wilhelm Heitmeyer; Heinz-Gerhard Haupt, Stefan Malthaner & Andrea Kirschner (toim.) *Control of Violence: Historical and International Perspectives on Violence in Modern Societies*. New York: Springer, 295–314.

Borum, Randy & Cornell, Dewey G. & Modzeleski, William & Jimerson, Shane R. (2010) What Can Be Done About School Shootings? A Review of the Evidence. *Educational Researcher* 39 (1), 27–37.

Boyatzis, Richard E. (1998) *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*. Thousand Oaks, Lontoo, New Delhi: SAGE.

Burns, Ronald & Crawford, Charles (1999) School shootings, the media and public fear: Ingredients for a moral panic. *Crime, Law & Social Change* 32 (2), 147–168.

Cohen Silver, Roxane & Holman, Alison E. & McIntosh, Daniel N. & Poulin, Michael & Gil-Rivas, Virginia (2002). Nationwide Longitudinal Study of Psychological Responses to September 11. *JAMA, the Journal of the American Medical Association* 288 (10), 1235–1244.

Cullen, Dave (2009). *Columbine*. London: Old Street Publishing.

Delbanco, Andrew (1995) *The Death of Satan. How Americans Have Lost the Sense of Evil*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

Farrell, Kirby (1998) *Post-traumatic Culture. Injury and Interpretation in the Nineties*. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press.

Fullilove, Mindy T. & Arias, Gina & Nunez, Moises & Phillips, Ericka & McFarlane, Peter & Roderick, Wallace & Fullilove, Robert J. (2003) What Did Ian Tell God? School Violence in East New York. Teoksessa Mark H. Moore, Carol V. Petrie, Anthony A. Braga & Brenda L. McLaughlin (toim.) *Deadly Lessons: Understanding Lethal School Violence*. Washington, DC: The National Academies Press, 198–246.

- Furedi, Frank (2004) *Therapy Culture. Cultivating Vulnerability in an Uncertain Age*. London and New York: Routledge.
- Gaylin, Willard (2003) *Hatred. The Psychological Descent into Violence*. New York: PublicAffairs.
- Girard, René (1972/1990) *La Violence et le Sacré*. Paris: Hachette.
- Giroux, Henry A. (1997) *Channel Surfing. Racism, The Media, and The Destruction of Today's Youth*. New York: St. Martin's Griffin.
- Giroux, Henry A. (2003) *The Abandoned Generation. Democracy Beyond the Culture of Fear*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hakala, Salli (2009) Koulusurmat verkostoyhteiskunnassa. Analyysi Jokelan ja Kauhajoen kriisien viestinnästä. Helsinki: Helsingin yliopiston Viestinnän tutkimuskeskus CRC. Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 2/2009.
- Harding, David J. & Fox, Cybelle & Mehta, Jal D. (2002) Studying Rare Events Through Qualitative Case Studies. *Sociological Methods & Research* 31 (2), 174–217.
- Harrikari, Timo (2008) Riskillä merkityt lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 87, 2008.
- Hawdon, James & Ryan, John & Agnich, Laura (2010) Crime as a source of solidarity: a research note testing Durkheim's assertion. *Deviant Behavior* 31 (8), 679–703.
- Heikkinen, Martti (2009) Kauhajoen jälkeen poliisin tietoon on tullut 250 koulu-uhkausta. Helsingin Sanomat 8.3.2009.
- Hjelm, Titus (2005) Saatananpalvonta, media ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Yliopistopaino & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Hoffmann, Jens & Roshdi, Karoline & Robertz, Frank (2009) Zielgerichtete schwere Gewalt und Amok an Schulen. *Eine empirische Studie zur Prävention schwerer Gewalttaten*. *Kriminalistik* 25 (4), 196–204.
- Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (toim.) (2007) *Jokela-ilmiö. Sikerä nuorisotutkijoiden näkökulmia*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 17.
- Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (toim.) (2009) *Kauhajoen jälkipaini. Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 25.
- Jokelan koulusurmien tutkintalautakunta (2009) *Jokelan koulusurmat 7.11.2007 – Tutkintalautakunnan raportti*. Helsinki: Oikeusministeriö, julkaisu 2/2009.
- Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta (2010) *Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008. Tutkintalautakunnan raportti*. Helsinki: Oikeusministeriö, selvityksiä ja ohjeita 11/2010.
- Kellner, Douglas (2008) *Guys and Guns Amok. Domestic Terrorism and School Shootings from the Oklahoma City Bombing to the Virginia Tech Massacre*. London: Boulder.
- Keskusrikospoliisi (2008) *Jokelan koulusurmien esitutkintapöytäkirja*. 17.4.2008. Helsinki: Keskusrikospoliisi.
- Keskusrikospoliisi (2009) *Kauhajoen koulusurmien esitutkintapöytäkirja*. 20.5.2009. Vaasa: Keskusrikospoliisin Vaasan yksikkö.
- Kiilakoski, Tomi (2009) *Viltoja. Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu 28.
- Kiilakoski, Tomi & Oksanen, Atte (2011a) Cultural and Peer Influences on Homicidal Violence: A Finnish Perspective. *New Directions for Youth Development* 33 (Spring, number 129), 31–42.
- Kiilakoski, Tomi & Oksanen, Atte (2011b) Soundtrack of the School Shootings: Cultural Script, Music and Male Rage. *Young: Nordic Journal of Youth Research* 19 (3), 247–269.
- King, Nigel & Horrocks, Christine (2010) *Interviews in Qualitative Research*. Lontoo, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore & Washington DC: SAGE.
- Kostinsky, Spencer & Bixler, Edward & Kettl, Paul A.

- (2001). Threats of School Violence in Pennsylvania After Media Coverage of the Columbine High School Massacre: Examining the Role of Imitation. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine* 155 (9), 994–1001.
- Kääriäinen, Juha & Lehtonen, Heikki (2006). The Variety of Social Capital in Welfare State Regimes – A Comparative Study of 21 Countries. *European Societies* 8 (1), 27–57.
- Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (2002) Pahan kosketus. Ihmisyys ja auttamistyön varjojen jäljillä. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Larkin, Ralph (2007) *Comprehending Columbine*. Philadelphia: Temple University Press.
- Lauerma, Hannu (2009) Pahuuden anatomia. Pahuus, hulluus, poikkeavuus. Helsinki: Edita.
- Lee, Jason (2009) *Celebrity, Pedophilia, and Ideology in American Culture*. Armherst: Cambria Press.
- Levikintarkastus (2009) Kansallinen mediatutkimus. Lukija 2008. [online]
<URL: <http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/lukijamaarat.php>> Luettu 12.1.2011.
- Levikintarkastus (2011) Levikkitilasto 2008. [online]
<URL: <http://www.levikintarkastus.fi/levikintarkastus/tilastot.php>> Luettu 12.1.2011.
- Levä, Ilkka & Näre, Sari & Oksanen, Atte (2003) Nuorten yksilöllisyyden hajoaminen — teknologisoitumisen riski jälkitraumaattisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Sonja Kangas & Tapio Kuure (toim.) *Teknologisoituva nuoruus, Nuorten elinolot -vuosikirja*. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto & Stakes, 117–127.
- Lindström, Kauri & Nurmi, Johanna & Oksanen, Atte & Räsänen, Pekka (2010) Jokelan ja Kauhajoen asukkaiden arvio koulusurmien yhteiskunnallisista syistä. *Sosiologia* 47 (4), 270–285.
- Milgram, Stanley (1974) *Obedience to Authority: An Experimental View*. New York: Harper & Row.
- Miller, Arthur G. (1999) Harming Other People: Perspectives on Evil and Violence. *Personality and Social Psychology Review* 3 (3), 176–178.
- Milton, John (1933) *Kadotettu paratiisi: Runoelma*. Suom. Yrjö Jylhä. Helsinki: WSOY.
- Newman, Katherine S. & Fox, Cybelle & Harding, David J. & Mehta, Jal & Roth, Wendy (2004) *Rampage. The Social Roots of School Shootings*. New York: Basic Books.
- Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim.) (2003) *Suomen mediamaisema*. Helsinki: WSOY.
- Nurmi, Johanna & Räsänen, Pekka & Oksanen, Atte (2011) The norm of solidarity: experiencing negative aspects of community life after a school shooting tragedy. *Journal of Social Work* 11.
- Oksanen, Atte (2001) Pahaksi lukemisen poetiikka ja politiikka. *Nuorisotutkimus* 19 (2), 51–64.
- Oksanen, Atte (2009) Äärimmäistä kulttuuria: extreme-minuukien historiaa dadaismista Hunter S. Thompsoniin. Helsinki: Johnny Kniga.
- Oksanen, Atte & Räsänen, Pekka (2008) Yhteisöllisyys ja väkivalta: koulusurmien kokeminen paikallis- tasolla. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (6), 652–658.
- Oksanen, Atte & Räsänen, Pekka & Nurmi, Johanna & Lindström, Kauri (2010) "This can't happen here!" Community Reactions to School Shootings in Finland. *Research on Finnish Society* 3, 19–27.
- Ollikainen, Marjo (2002) Hallitus järkyttyi syvästi. *Helsingin Sanomat*, kotimaa, 13.10.2002.
- Oppilaitosten turvallisuustyöryhmä (2010) *Oppilaitosten turvallisuus. Työryhmän raportti*. Helsinki: Sisäasiainministeriö. Julkaisuja 40/2009.
- Poijula, Soili (2004) Myyrmännin räjähdys – uhrien ja omaisten psyykinen selviytyminen ja hoidon merkitys. *Sosiaali- ja terveysministeriö. Monisteita* 2004 (13).
- Puustinen, Marja (2008) Jokelan jäljet. *Opettaja* 7/2008, 8–12.
- Raittila, Pentti & Johansson, Katja & Juntunen, Laura & Kangasluoma, Laura & Koljonen, Kari & Kumpu, Ville & Pernu, Ilkka & Väliverronen, Jari (2008) Jokelan koulusurmat mediassa. *Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö. Julkaisuja sarja A* 105/2008. Tampereen yliopisto.

- Raittila, Pentti & Haara, Paula & Kangasluoma, Laura & Koljonen, Kari & Kumpu, Ville & Väliverronen, Jari (2009) Kauhajoen koulusurmat mediassa. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö. Julkaisuja sarja A 111/2009. Tampereen yliopisto.
- Ryan, John & Hawdon, James (2008) From Individual to Community: The "Framing" of 4-16 and the Display of Social Solidarity. *Traumatology* 14 (1), 43–51.
- Räsänen, Pekka & Oksanen, Atte & Hawdon, James & Ryan, John (2008) Paikallistason yhteisöllisyys massaväkivallan jälkeen Suomessa ja Yhdysvalloissa. *Sociologia* 45 (4), 347–353.
- Salminen, Juho (2011) Jatkuva uhka. *Suomen Kuvalehti* 8/2011, 24–31.
- Savolainen, Jukka & Lehti, Martti & Kivivuori, Janne (2008) Historical Origins of a Cross-National Puzzle: Homicide in Finland, 1750 to 2000. *Homicide Studies* 12 (1), 67–89.
- Seltzer, Mark (1997) Wound Culture: Trauma in the Pathological Public Sphere. *October* 80 (spring), 3–26.
- Seltzer, Mark (1998) Serial Killers. Death and Life in America's Wound Culture. New York & London: Routledge.
- Särkelä, Jussi (2008) Koulumurhat. Pamfletti. Helsinki: WSOY.
- Tasala, Markku (2011) Uhkaukset eivät laannu. *Talentia-lehti* 2/2011, 19.
- Tiainen, Antti & Sipilä, Annamari (2007) Aseenkantoluvan saa Suomessa helpommin kuin ajokortin. *Helsingin Sanomat*, kotimaa, 9.11.2007.
- Thompkins, Douglas E. (2000) School Violence: Gangs and a Culture of Fear. *Annals* 567 (1), 54–71.
- Van dijk, Jan & Manchin, Robert & van Kesteren, John & Nevala, Sami & Hideg, Gergely (2005) The Burden of Crime in the EU. Research Report: A Comparative Analysis of the European Crime and Safety Survey (EU ICS) 2005. Brussels: Gallup Europe, 64–68.
- Varilo, Esko & Linna, Leena (1992) Insesti ja yhteisö. *Duodecim* 108 (3), 280–289.
- Waller, James (2007) *Becoming Evil. How Ordinary People Commit Genocide and Mass Killing*. 2. painos. Oxford: Oxford University Press.
- Zimbardo, Philip (2008) *The Lucifer Effect. Understanding How Good People Turn Evil*. New York: Random House.

Turun yliopisto
University of Turku

Valtakunnalliset Sosiaalipolitiikan päivät Turussa 27.–28.10.2011

SOSIAALIPOLITIikka, ARVOT JA HYVINVOINTI

Pääpuhujina professori Bill Jordan (University of Plymouth, UK)
ja professori Stefán Ólafsson (University of Iceland)

Lisätietoja päivien kotisivuilla:
www.soc.utu.fi/projektit/sosiaalipolitiikka/paivat2011

Järjestäjät: Sosiaalitieteiden laitoksen sosiaalipolitiikan oppiaine ja
Sosiaalipoliittinen yhdistys ry.